

پلانا چاكسازييا پوژههلات

١ نفيسين : م.بيروز عبدالله بشار

ل ساللا (١٩٢٣) ئى كۆمارا توركييا ژلايى مستهفا كهمال ئەتاتورك(١٩٣٨-١٩٢٣) ل سهر بنه مايى ئىك مللهت، ئىك زمان و ئىك ئالا ئانكو د چوارچوقى ئايدۆلۆژييا كهماليدا هاته دامه زاندىن، دامه زىنه ئى كۆمارى پەيشا تورك و توركىنى كره بهرترين پەيقل توركييا و ل دويقل ئايدۆلۆژييا كهمالى كورد بيوون (تورك) و ب شيوه يه كى گشتى كورد ئىدى د چوارچوقى ئايدۆلۆژييا فهرمى يا دهولهت دهاتنه ديتن و ئىنكارا مللهت كورد وهك نهتهوه هاته كرن و دياردكرن (كورد نينن بهلكو ههر توركن لىع ناسناما خوه ژيبركينه)^(١).

،،سياسهتا توركييا يا ب ئەقى رهنگى ئەنتى كورد و ئەنتى ديموكراتى بوويه ئەگر كورد ب سهرهلدان و نەرازىبوونان رابن بهرامبەر ئەقى سياسهت^{،،}

ب دريژييا ميژوويا كۆمارا توركييا كيشهيا كوردى ل توركييا تووشى ستهم و بشاقتنهكا تووند بوويه، سياسهتا بشاقتن يا توركييا ب ياسايان هاتيه موكمكرن و جيبه جيكرن و ئەف جوړه ياسايه چوارچوقى ئايدۆلۆژييا و سياسهتا توركييا بهرامبەر كوردان دهستنيشان دكهت، ئىك ژنهوان (ياسايا پلانا چاكسازييا پوژههلات) بوو ل ساللا (١٩٢٥) ئى ب شيوه يه نهئى دمركهفتوو و ئەف ياسايه پىك دهات ژ هندهك بهرهه قىيان دكو پىكى ل پيشقه چوونا بزاڤا نهتهويهيا كوردى بگريت

توهرى ئىكى : ياسايا پلانا چاكسازييا پوژههلات

ئەف ياسايه پىكههين ژ هندهك بهرهه قىيان، بهرى دمركهفتنا ياسايا پلانا چاكسازييا پوژههلات (مهريم پى باكوورى كوردستان) هندهك رويدان پهيدا بوون ههتا كو توركييا بهرهف نهوى چهندي بر ئەقان بهرهه قىيان بكهت،

türkçe konuş çok konuş

گرنگترین بهندین ئه یاسایه پیکدهیین :

۱. ریشه بهریه کا سهریازی ل دهقهرین رۆژهه لاتی (باکووری کوردستانخ) دئ هیته دانان و جیبه جیکرن و دئ بهردهوام بیت ههتا بدووماهیك دهیت.
  ۲. تورکیا هاتیه دابهشکرن بۆ پینج دهقهرین سهریه رشتیخ، دهقهره پینجی ژ ویلایه تین ههکاری، وان، موش، بدلیس، سیبیرت، گهنج، دیاریه کر، میردین، ئورفا، سیقه رهك، ئه لعه زیز، دیرسم مه لاتی، ئه رغه نی، بایه زید و قه زایین پالو، کیغ و خنس پیکدهیین، ل قی دهقهری سهریه رشتی گشتی کاردکته و لگه لدا سهریازهك وهك راویژکار و ژ هه ر وهزاره تهك ئژیر فه رمانا ویدایه ههروهسا لژنه کا بسپوری و هیزه کا جه ندرمه یا دهقهری ئژیر فه رمانا ویدایه.
  ۳. نابیت ل دادگه هین سقیل و سهریازی دادومر خه لک دهقهری یئ نافخوی (کورد) بیت و ل هه می بهشین ریشه بهریان دا نابیت فه رمانه رین کورد کاربکه ن و بکارئینانا زمانه کئ ژیلی زمانئ تورکی ل بازار و ریشه بهریین حکومتی و باژیرقانی و قوتابخانه یان قه دهغه یه و دئ هیته سزادان.
  ۴. تورکین ژ یوگوسلاقییا و ئیران و قه فقاسییا دئ ل دهقهرین ئه لازیغ-ئه رغه نی- دیاریه کر، ئه لازیغ-پالو-کیغ، پالو-موش-گه لیئ موراد، ل چیا یئ بینگولئ، دهشتا موش، گولا وانئ، و ل هیلین دناقه را دیاریه کر-کارزان- بدلیس هیته ئاکنجی کرن و خه رجیین ئاکنجی کرنا فان دئ ژلایئ دهولته ئ قه هیته دابین کرن.
  ۵. ئه و خه رجیین ل دهقهره سه ره لدانئ هاتینه مه زاختن دئ ژلایئ کوردین پشکداری د سه ره لدانئ دا کرین قه هیته دابین کرن.
  ۶. ئه و کس و بنه مال و خیزانین پشته قانییا سه ره لدانئ کرین و ب دیتنا حکومتی مانا ئه وان ل رۆژهه لاتی گونجای نینه دئ هیته ره وانه کرن بۆ رۆژئاقایئ تورکیا ل ئه وی جه ئ حکومت ده ستنیان بکته.
  ۷. ئه وین ل ده می سه ره لدانئ هاریکارییا حکومتا تورکیا کرین و ل گه ل حکومتی بزاف کرین دئ ل جه ئ خوه مین.
  ۸. پیدقیه فه رمانه رین ل رۆژهه لاتی کاردکهن هه تا یین پلا دوویخ ژی تورک بن .
  ۹. ل دهقهرین سنۆری هیژین سهریازی دئ هیته زیده کرن.
  ۱۰. چه که لگرتن و پاکرنا چه کی ژلایئ کوردان قه دئ هیته قه دهغه کرن^(۸).
  ۱۱. ئه وین د ره سه ندا تورک و ده ست ب شکه ستی کرین بۆ کورد بوونئ ل سه نته رین قه زا و ویلایه تین مه لاتی، ئه لازیغ، دیاریه کر، بدلیس، وان، موش، ئورفا، ئه رغه نی، خوزات، ئه رجیش، ئه خلالت، پالو، چارسانجه ق، چه مشگه زک، ئوفاچک، ئادیامان، به سنی، ئه رگا، حه کیم خان، بیره جیک، چه رمیک، ل فه رمانگه هین حکومتی و باژیرقانی و داموده زگه هین دیتر و قوتابخانه و بازاری دا، هه ر که سه کئ ژیلی زمانئ تورکی زمانه کئ دیتر بکاربیت دئ ب تومه تا سه ریچییا فه رمانا حکومتی هیته تاوانبارکرن و سزادان.
  ۱۲. ل جه یین ئه وین د ره سه ندا تورک به لئ شیومیع کوردان گرتین، و ل دهقهرین سیبیرت و میردین و سافور یین کو ب عه ره بی د ئاخئن، بنگه هین و قوتابخانه یین تورکی دئ هیته قه کرن و هه می پیدقیین دئ هیته دابین کرن ژ بۆ قه کرنا قوتابخانه یین کچان^(۹).
  ۱۳. کوردین ل بهشین بهریه لاف ل رۆژئاقایئ فوراتی ئاکنجی بووین ئاخفتنا کوردی ب ئیکجاری بهیته قه دهغه کرن و پویته ب قوتابخانه یین کچان بهیته دان دا کو ب تورکی باخئن^(۱۰).
  ۱۴. گرنگیه کا زۆرب ده زگه هین هه والگیریین بهیته دان.
  ۱۵. ل دهقهرین سنۆری ترومبیلین زریوش بهیته دابین کرن.
  ۱۶. نابیت هه یج که سه ک یان دامه زراوه یه ک بیانی بیی روخسه تا حکومتی بجیته دهقهری .
- د ئه نجامدا مافیین چقاکی و که لتوویریین کوردان ئه وین ل ریکه فتناما ئۆزاندنا هاتینه دان بۆ کوردان، ب نهینی ب ریکا قی پلانئ ژ کوردان هاته ستاندن، ژلایه کئ ديقه هه ولدان ب ریکا سهریازی کوردان ژناف بهن دا کو کیشه یا کوردی چاره سه ریکهن له ورا ژی ب دیرژییا سه رده مم کوماری ل تورکیا کورد ژلایئ سه ریازیقه هاتینه بریقهرن و ئه قه (دیموکراسییا) تورکیایه بهرامبه ر کیشه یا کوردی^(۱۱).

بج گومان حکومهتا تورکیا یا ئاگه‌دار بوو ژ گرنکیا زمانی د بیافی نتهوهی دا و دزانی پیکا بشاقتنا مللهتهکی قهدهغهکرنا زمانی وانایه و ئەفهه سیاسهتا دوو روی یا تورکیایه، تورکیا دژی بشاقتنا تورکین ل ئەلمانیا بوو ئەفهه دهمهکی دا بوو کو تورکیا ههولندا مللهتی کورد یی دنافا ناخا خوددا دژیت بشیقینیت، له‌ورا ئەفهه سیاسهتهکا دوو

روی یا تورکیایه^(١٧)، له‌ورا ئەتاتورکی زور گرنکی ب بشاقتنا زمانی کوردی ددا و جهخت لسه‌ر مهسه‌لا زمانی دکر، ل ١٧ شوباتی سالا (١٩٣١) ئی مسته‌فا کهمال ئەتاتورکی د گۆتاره‌کا خۆدا ل ئەدینه دیاردکته: (ژ گرنکترین سیفه‌تین مللهتی زمانه و ئەو کهسی ب زمانی تورکی نه ئاخقیت و پیزئی ل تورکینیی نه‌گریت چ دکته ل ئەفی وهلاتی، ئازاده هه‌ر جهه‌کی بقیت بجیتن، و دووماهیک په‌یف ئەوه بیژم هوین نه‌چارن ب تورکی

باخن و یین ب تورکی نه ئاخن ل قی وهلاتی ناژین»^(١٨) هه‌روه‌سا د گۆتاره‌کا دیترا دا دبیزیت: (بۆچی مه وهلاتین به‌لقان ژده‌ست دا؟ چونکی وان دامه‌زراوه‌یین قه‌کۆلنا کولتور و زمانی سلاقی هه‌بوون قی چهنده‌ئ ئەو گه‌هاندنه ئاستن هه‌را نته‌وه‌یی و د ئەنجامدا ل دژی ده‌وله‌تا عوسمانی پابوون»^(١٩)، هه‌روه‌سا هه‌مان هه‌ر

و بۆچوون ل ده‌ف و مزیری داد مه‌حمود ئەساد ده‌یته‌ دیتن ل سه‌ر ئەفی چهنده‌ئ دیاردکته (تورک ئەفه‌ندیی ئیکانه یی ئەفی وهلاتینه و و خودانی ئیکانه‌یه، ئەو که‌سین نه ژ په‌گه‌زی تورک بیت ب تنی ئیک ماف هه‌یه ل قی وهلاتی ئەوه‌ژی خه‌مه‌تجیح تورکان و به‌نده‌یی تورکان بیت)^(٢٠).

ئەف پلانه وهك دهاته دیارکرن (Türk vatani içinde) ئانکو (bulunanları behemehal Türk yapmak için) تورککرنا هه‌ر که‌سه‌کی ب هه‌ر په‌نگه‌کی هه‌بیت دناف وه‌لاتی تورکیادا)، ب ئەفی پلان بۆ ئیکه‌م جار قه‌ده‌غه‌کرنا زمانی کوردی ئەوا ب پامانا (فه‌رمانا مرني) بۆ کوردان ل گه‌ل ئەفی یاسای هاته‌دان ئەفه‌ ده‌مان دهمدا بۆ ئیکه‌م جار

بوو د میژوویا کوردان دا جینوسایدا زمانی ل گه‌ل کوردان به‌یته جیبه‌جیکرن ئانکو (کۆمکوژیا سپی) بوو و ب ئەفی په‌نگی کورد ب مرنا سپی هاته‌نه سزادان^(٢١).

د راستیدا ئەف یاسایه نه پلانه‌کا چاکسازیی بوو، به‌لکو پروگرامی داگیرکاریی بوو، ژ بۆ په‌دکرن و بشاقتنا نته‌وه‌یی کورد و ب ئەفی پلان کیشه‌یا کوردی هاته‌ قه‌گه‌هه‌ستن بۆ

کیشه‌یا سه‌ریازی^(٢٢) و د ئەنجامدا ئەف پلانه هاته جیبه‌جیکرن و هه‌ر که‌سه‌کی ژیلی زمانی تورکی ب زمانه‌کی ئاخخت هاته سزادان، بۆنموونه ل سه‌ره‌مه‌کی کو ئیک په‌ز ب ٢٥ (قوروش) ، هه‌ر په‌یفه‌کا زمانی کوردی ب سزای (٥) قوروشان بوو، له‌ورا مللهتی کورد یی کو ب زمانی خوه یی دایک د ئاخختن ب ئەفی پلان تووشی هه‌می فشارین ماددی و مه‌عنه‌وی بوون^(٢٣).

هه‌روه‌سا حکومه‌تا تورکیا ژ بۆ پتر توندکرنا قه‌ده‌غه‌یا زمانی کوردی ل تورکیا ل (١٣) کانوونا دوویی (١٩٢٨) ل کونگره‌یی ل دارئه‌لفنون فه‌کۆلتیا یاسای هاته‌یه به‌ستن بریاره‌ک

هاته‌دان و ده‌ست ب هه‌وله‌کی کرن و پوسته‌ر و دروشمی (هه‌فولاتی ب تورکی باخه‌ Vatandaş Türkçe Konuş) ل جاده و ده‌رگه‌ه و دیوار و چ جهی دیتین هه‌لاویستن^(٢٤)، ئەف هه‌وله بۆ هندی بوون کوردان نه‌چاریکه‌ن ب تورکی باخن و هه‌را زمانی تورکی جهی زمانی دایک بگه‌ریت.

بانگه‌شه‌یا چاکسازیی. کچه‌کا کورد بویه تورک، ژ کچه‌کا هوف بۆ کچه‌کا هه‌فچه‌رخ

وهك دهپته دیتن ئارمانجا سههرهكى يا سياسهتا توركيا نهوه دهستپيكي كورد و پاشان نهتهوهپين دى نهچار بكه ن ب توركى باخشن و زوريئ ل وان بكه ن و نهقى سياسهتن كارتپكرنهكا مهزن لسهر مللهتين وهك لاز و چهركهس ز گورجى و نهلبانى و بوسناى كرن بهلى كوردان خهبات دژى قى سياسهتن كر داکو زمان و ناسنامهيا خوه بپاريژن و نهقه ترسهكا مهزن يا دهولهتن يه و نهقه د راپورتا (پلانين چالاكپن نهپنى) يا (پارتا داد

و گهشهپيدان - AKP) دا ب ئاشكهراى ديارديت كو تيدا هندهك بهرهقى هاتبوون كرن ژبو ژناقبرنا زمانى كوردى، بو نموونه د ژماره ٢٦ دا هاتيه: (نهوه ئافرهتين زمانى توركى نهزانن پيدقيه خولپن زمانى توركى ب نهوان بهينه قهكرن) ههروهسا د ژماره (٣٠) دا هاتبوو: (بكارهينانا زمانى توركى پارچهكه ژ ئاڤاكرا مللهتن كورد و كوردستانا سههرهخو و قهقهتاندا پيهوهنديا زمانيه دناقههرا ههردوو مللهتاندا و ل توركيا ژبلى زمانى توركى چ زمانين دى ناهينه قبوولكرن)^(٢٤)

ههر كهرسهكى ب توركى نهئاخفت دى هپته سزادان.

ب بوورينا دهى سزايين ل سههر زمانى ل توركيا پموشهكا توندتر و گرانتتر بخوهقه ديت و سزا زيدهتر بوون و نهف چهنده د رۆژنامهيان دا دهاتنه دياركرن بو نموونه د دهنگوباسهكى د رۆژنامهيا خهبهه- (Habar) دا ل سالا (١٩٣٨) تيدا هاتيه (Bir Kanun Teklifi: Türkçe Konuşmayanlara Ceza Verilecek) ئانكو نهوه كهسپن ب توركى نه ئاخشن دى هپنه سزادان و د ناههروكا نهقى دهنگوباسيدا هاتيه نهوه كهسپن تاوانا ئاخشنا زمانهكى ژبلى زمانى توركى نهنجام بدن دى بو ماوهيى ههفتهكه هپنه زيندانكرن و ههتا (١٠٠) ليرهيان دى هپنه سزادان، ديسان نيغا نهقى پارهيئ سزايين دى بو نهوى كهسى بيت نهوى نهقان كهسان بو حكومهتنى بدهته دياركرن)^(٢٥).

ديسان بهردمواميا قهدهغيا زمانى ل ساليئ كودهتاييا سههرىزى دهپته ديتن بونموونه پشتى كودهتاييا سههرىزى ل سالا (١٩٦٠) حكومهتا توركيا دژايهتيا ههبوونا كوردان ل توركيا ب ئاشكهرايى دياركربوو و ل (١٩٦١) پهرتووكهكا نه زانستى ب تنخ ژبهه كو ناههروكا نهوى دژى ههبوونا كوردانه ب بريارا حكومهتنى هاته چاپكرن و جهمال گورسهل سههروكى دهولهتن پيشهكهكه بو پهرتووكى نقيسى و تيدا دياردكهت كو «نهتهوهيهك يان مللهتهك

توركيا دهولهتهكه سياسهتا بشاقتن ل گهل كوردان جيبهجى دكهت و دژى بشاقتنا توركان ل دهولهتين ديتير راديبت، ل سالا (٢١٠) رهجهب تهيب نهردوگانى سههراوت توركين ل نهلمانيا و نهبوونا مافى خواندن ب زمانى توركى دياركر بوو: (بشاقتن تاوانهكا مروقاياهتبه) و داخواز ژ نهنگيلا ميكرل كريبو كو رۆخسهتا قوتابخانين توركى بدهت، بهلى وهلاتى نهردوگان لى سههروك كوومار كوردان نه ب تنخ مافى خواندن نينه، بهلكو نهدهشيا نهقى زمانى ل بازار و سويكان بكارينيت)^(٢٥).

بناقى كورد لسهر رويخ عهردى نينه بهلى ژبهه ريقهبرنا خراب ل سههر وان ههولداين مللهتن تورك و وهلاتى توركيا پارچه بكه ن^(٢٦)، ههروهسا دهى كودهتاييا سههرىزى يا (١٢) ئى نهيلول (١٩٨٠) ئى نهف سياسهت و ههولپن تورككرن بهردموام بوون، ل (١٩ چريا ئيكي ١٩٨٣) ياسايهك ژماره (٢٩٣٢) دهركهفت و د بهندى دوويئ يئ ياسايئ دا هاتبوو: (دياركرن و بهلاڤكرن و وهشانا هزران ب زمانهكى ژبلى نهوه زمانى فهرمى يئ ژلايئ دهولهتا توركياقه هاتيه دهستنيشانكرن قهدهغيه)^(٢٦).

بیرهوهریین عزیز باران و سهڤگی باران :

ههروهسا ئێك ژ دیدهقانیین سزاییین زمانی کوردی عهزیز باران بوو، باران ل سالا (١٩٣٥) ئ ل میردینی ژدایک بوویه دیاردکته کو پیرانیا زارۆکین میردینی و ئهوی بخۆژی تورکی نهذانی دهمی دهست ب قوتابخانی کری، ههتا قوناغا چاری سهرهتای ژي گهلهک ژ قوتاییین میردینی تورکی باش نهذانیین لهورا دهمی قیابان تشتهک بیژن نهذشیان بدووماهیک بین دا بیژن تورکی خلاس (Türkçe bitti)، ئانکو زانینا مه بۆ زمانی تورکی بدووماهیک هات و نهشین بابتهی تهمام بکهین، ل ئهوی دهمی فشارهکا توند ل سهر زمانی کوردی ههبوو و فشارا

زمانی دایک رهگهژی سهرهکییه بۆ تاکهکسی کو بجیته دناڤ چاکیدا و کارتیکه و کاریگه بیت، ئهغه پارچهیهکا گرنگه و ناهیته جوداکرن ژ ناسنامهیا کهسایهتی یا تاکهکسی، تاکهکس زمانی دوویی ب پیکا زمانی دایک فیردبیت لهورا تاکهکس زمانی خوه یی دایک باش بزانیته دئ زمانی دوویی ب شیوهیی باشتر و ساخلمتر فیربیت، ههروهسا تاکهکس ب زمانی دایک باشتر و ساخلمتر هزردهکته و پیشقهچوونا دهرونی باشتر دبیت و باومری بخوبووون لدهف زیدهتریبیت ههروهسا ئهوه کهسی زمانی دایک بزانیته د بیاقی پهیوهندی دناقهرا زمان و کهلتوویدا دئ پهیوهندیین باشتر ل گهل دوروبهژی خو پیکهینیت، یا گرنگ ئهوه بهیته دیارکرن کو خواندنا ب زمانی دایک مافهکی مرۆوقایهتی و یاسایی و گهردوونی یه و د ههمی پیکهفتنیین نیکدمولهتییدا هاتییه گهرهنتیکرن و تورکیا ئیمز ل سهر ئهقان پیکهفتنان ههیه^(٢٠).

ئهجام :

یاسایا بناقی (چاکسازی) ل تورکیا دهرکهتی و هاتییه جیهجیکرن ئهوا ژ ئیزیک و دوبر پهیوهندی ب چاکسازیانقه نینه، بهلکو پهردمیهکه حکومهتا تورکیا ژ بۆ سزادان و ژناقهرا زمان و نهتهوهیی کوردی خو ل پشت قهدهشیرن، د راستیدا ئهف یاسایه رویی پاستهقینه یی سیاسهتا تورکیا بهرامهر کوردان نیشان ددهت، ئهف رویه د پیرانیا یاسایاندا دیاردبیت بۆنموونه پهقیین وهک چاکسازی یان سهقامگیری دهینه بکارهینان. بهئ ناههروکا ئهوی جینوسایدا زمانهک و نهتهوهکی بوویه ئارمانج، ئانکو دشین دیاربهکین ئارمانجا سهرهکییا ئهقی یاسایک کورد بوون، چونکی کوردان سهرهلدانهکا مهزن یا نهتهوهی ئهجام دابوو لهورا ههرچنده نهتهوهیی دیتر ژي مینا ئهرمهنان دناڤ تورکیادا ههبوون، بهئ ژبهرکو بههنگارییا ئهوان نهتهوهیان وهک یا کوردان نهبوو لهورا ئهف یاسایه پتر ئاراسته ی کوردان بوو.

زمانی ل سهر ههمی کهسی ههبوو، چونکی خهلیک ب دروستی زمانی تورکی نهذانی لهورا گهلهک نهخوهشی و دهردهسهری ژ زمانی دیتن^(٢١) ، ههروهسا ههقزینا عهزیز بارانی بناقی سهڤگی باران (دایکبوویا ئیزمیری یه و ژ رهگهز تورکه) گهلهک کهیفخۆش بوو کو ل میردینی د بیرهاتنیین خۆدا بهحس ئهقان کیشهییین زمانی دکهت و دیارد کهت کو دهمی فهرمانبهریین نفوسی بۆ سهزیمییر هاتبوون میردینی ل سالا (١٩٧٥) ژنماما عهزیزی گۆته عهزیزی: (عهزیز ئهز قوربان ی تهبم نهبیژه ئهوان ئهز کوردی دزانم) عهزیزی ژي

گۆت: (چاوا دئ بیژم کوردی نزانم مانع ههمی من ناسدکهن) ئهغه دزقریت بۆ ئهوی چهندي خهلیک چاف ترسیای بوو ژ ههلویتت تورکان بهرامهر کوردان، پاشان بۆ ئهوان فهرمانبهران دیارکر کو کوردی دزانیته، پویدانا دی یا پهیدابووی ئهووو سهڤگی باران دبیزیت : (پشتی مه ژيانا ههقزینیین پیکهینای ئهم ب میهقانی چوونه ئیزمیری) ل ویری مهتا من یا مهزن ئهز برمه ژورهکا تایبهت و پرسیار ژمن کر و گوت : (ته کوریا عهزیزی دیت؟) من ژي گۆت (نه) ، گۆته من: (ئهو ته نهدیته بهس یا هه ی چونکی کورد ب کوری نه)^(٢٢).

د ئەنجامدا دیاردبیت دەرڤخستنا یاسایین زمانی و نەژادپەرستی و جێبهجێکرنا ئەوی و سزا و زیندانکرنا کوردان و پێشەبرنا سەربازی ژلایین تورکیا قە نە گریڤاییه ب کەسەکی یان سەرکردە یان پارتەک و حکومەتەکیقە، بەلکو گریڤاییه ب ئایدۆلۆژییا دەولەتیقە و ئەف ئایدۆلۆژییه یا بوویه دامەزراوێیهک سەرەکی ل تورکیا و د ناف هەمی دامەزراوێین گرنه و بنەرەت یین تورکیادا ئەف ئایدۆلۆژییه ب ساناهی دەیتە دیتن وەک قوتابخانە، زانکۆ، زانست، میدیا... هتد. لەوێ دئ بێنن سەرکردە و حکومەت و پارت ل تورکیا هاتینە گوهارتن، بەلئ ئەف ئایدۆلۆژییه وەک خۆ و توندتر ماینە دناف دامەزراوێین تورکیادا، ئەفە ژێ دزقربت بۆ هەول و پیرابوونین تورکیا ب درێژیا کۆمارا تورکیا و ئەو بەرهەقی و پیرابوون و یاسایین ل سەری ئاماژە یین هاتینەدان گروقهنە ل سەر ئەف دیتن.

د ئە یاساییدا بۆ ئیکەم جار بکارهینانا زمانێ دایک یی مللەتێ کورد ل تورکیا هاتە قەدەغەکرن و بکارهینانا ئەوی ب سەریچێ و ئەنجامێ ئەوی سزادان بخۆقە دیت، لایین دیتر یی ئەف یاسایین ئەوویو پەيقا (رۆژەلات) ل سەر باکووری کوردستانێ هاتە سەپاندن، بئ گومان پیدفیه بەیتە دیارکرن کو ئەف یاسایه پشکەکە ژ ئایدۆلۆژییا قەرمییا دەولەتا تورکیا ئەوا هەبوونا نەتەوویق کورد ل تورکیا رەد دکەت، هەرەسا گرنهگهکا ژۆر هاتیهدان ب قەکرنا قوتابخانەیین تورکی بۆ کچان و ل قیڕێ دیاردبیت نارمانجا حکومەتا تورکیا ئەوویو کچ و دایکین کوردان قیڕی ئاخفتنا زمانێ تورکی بکەن و د مالدا ب تورکی باخسن و ئەفە ژێ دا بییتە هاندەر بۆ ژبیرکرنا زمانێ دایک کوردی، چونکی کوردی ل هەمی جەین دەرەقە هاتە قەدەغەکرن ب تنێ کوردان دشیان د مالدا ب نەینێ ب کوردی باخسن، بەلئ ب ئەف ریکێ حکومەتێ دقیا ئەوی ئاخفتنێ ژێ نەهیلیت.

پەراویژ :

20. Ümit Fiart, 27 Mayıs , “Kürtler Ve Şark İsla-10. Engin Elbiştan, “ Şark İslahat Planı’nan Bu1. Altan Tan, Kürt Sorunu , 15.Baskı,Timaş Yayınları hat Planı Kararnamesi “, BİA Haber Merkezi, Yana Cumhuriyetin Kürtlere Yaklaşımı Üzer- .İstanbul, 2008, Https://M.Bianet.Org/Bianet/ ine”, Https://Demokratikmodernite.Org/Sark-Is-2. .İstanbul,2014, S.16. İstanbul, 2008, Https://M.Bianet.Org/Bianet/ lahahat-Planından-Bu-Yana-Cumhuriyetin-Kurt- Türkiye Büyük Millet Meclisi 1924 Anayasası, Https://Www.Tbmm.Gov.Tr/Anayasa/Anayasa24. Siyaset/107183-27-Mayis-Kurtler-Ve-Sark-İsla- lere-Yaklasimi-Uzerine/ , (ET: 12 Mart 2022) Htm, (ET: 10 Şubat 2022). hat-Planı-Kararnamesi , (ET: 10 mart 2022).
21. Haber Gazetesi, Sayı: 2147, Cuma 1938.
22. M. Şerif Fırat, Doğu İlleri ve Varto Tarihi, 2.Baskı, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1961, s.3.
23. İlkay Meriç, Şark İslahat Planı Ve TC’nin Asim- 11. Gülçiçek Günel Tekin, “Dilsel Jenoside Ve3. Altan Tan, a.g.e., S.16-17. ilasyon Politikaları , Https://Marksist.Net/İl-12. Mehmet Bayrak, Kürtler’e Vurulan Kelepçe Şark5. عوسمان عەلی، چەند لیکولینەوییهک دەرەقە بێزافی هاوچەرخێ کورد، و: کامەران جەمال بابان زاده، ب، ۱۳۰-۱۲۱ ل ۲۰۱۰، ب.ج. ۱۳۰-۱۲۱. kay-Meric/Sark-İslahat-Planı-Ve-Tcnnin-Asimilas- bul,2012,S.101. 13. Gülçiçek Günel Tekin, a.g.e,S.95,100. 6. Naci Kutlay, Kürt Tarihini Yeniden Okumak , Peri 24. Gülçiçek Günel Tekin, a.g.e,S.107,110. 14. Mehmet Bayrak Kürtler’e Vurulan Kelepçe Şark 14. Mehmet Bayrak , Kürt Ve Alevi Tarihinde Tabular Yayınları , İstanbul , 2012 , S. 22-23. 25. İlkay meriç, a.g.e. 15. Gülçiçek Günel Tekin, a.g.e,S.102. 16. Rıfat N. Bali, “Vatandaş Türkçe Konuş”, http:// 7. Mehmet Bayrak, Kürtler’e Vurulan Kelepçe Şark İslahat Planı,S.81. 17. Gülçiçek Günel Tekin, a.g.e,S.102. 26. Mua Anter, Hatıralarım,Aram Yayınları,2.Baskı,15. Gülçiçek Günel Tekin, a.g.e,S.104. 18. Gülçiçek Günel Tekin, a.g.e,S.104. 27. Gülçiçek Günel Tekin, a.g.e,S.102. 19. İsmail Beşikci , Devletlerarası Sömürge Kürdis- 28. Gülçiçek Günel Tekin , a.g.e,S.104. 29. Gülçiçek Günel Tekin, a.g.e,S.104. 30. a.g.e,S.118.